BO‘LAJAK PEDAGOGLARDA FORSAYT KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika yo‘nalishi 3-kurs talabasi
Anvarova Shaxinabonu Akmal qizi
anvarovashaxinabonu@gmail.com,+99891-002-47-06
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika yo‘nalishi 3-kurs talabasi
Ashurova Ruxsoroy Akmal qizi
ashurovaruxsoroy@gmail.com,+ 99897-880-50-54
Ilmiy rahbar: Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika kafedrasi katta o‘qituvchisi
Sotbarov Atabek Asilbek o‘g‘li
sotbarovatabek@gmail.com,+99833-606-81-79

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo‘lajak pedagoglarda forsayt kompetensiyasini rivojlantirishning nazariy asoslari, uning pedagogik ta’lim tizimidagi o‘rni va mazmuni tahlil qilinadi. Forsayt yondashuvining ta’lim jarayonidagi ahamiyati, kompetensiyaviy yondashuv bilan integratsiyasi va kelajak pedagogining kasbiy tayyorgarligiga ta’siri ilmiy manbalar asosida yoritilgan. Tadqiqot natijasida forsayt kompetensiyasining tarkibiy tuzilmasi, rivojlantirish mexanizmlari hamda pedagogik ta’lim jarayoniga joriy etish yo‘nalishlari aniqlashtirildi.

Kalit so‘zlar: forsayt, kompetensiya, pedagogik ta’lim, kelajakni prognozlash, innovatsion pedagogika, strategik fikrlash.

Аннотация: В данной статье анализируются теоретические основы развития форсайт-компетенции у будущих педагогов, её место и содержание в системе педагогического образования. На основе научных источников раскрывается значение форсайт-подхода в образовательном процессе, его интеграция с компетентностным подходом, а также влияние на профессиональную подготовку будущего педагога. В результате исследования уточнены структура форсайт-компетенции, механизмы её развития и направления внедрения в педагогический образовательный процесс.

Ключевые слова: форсайт, компетенция, педагогическое образование, прогнозирование будущего, инновационная педагогика, стратегическое мышление.

Abstract: This article analyzes the theoretical foundations of the development of foresight competence in future teachers, its role and content in the pedagogical education system. The importance of the foresight approach in the educational process, its integration with the competency-based approach, and its impact on the professional training of future teachers are highlighted based on scientific sources. As a result of the study, the structural structure of foresight competence, development mechanisms, and directions for its introduction into the pedagogical education process were identified.

Keywords: foresight, competence, pedagogical education, forecasting the future, innovative pedagogy, strategic thinking.

KIRISH

Globallashuv, raqamli transformatsiya va tezkor ijtimoiy o‘zgarishlar sharoitida pedagog kadrlarni tayyorlash tizimi yangi sifat bosqichiga ko‘tarilmoqda. Zamonaviy ta’lim tizimi nafaqat mavjud bilimlarni o‘zlashtirishni, balki kelajakdagi ijtimoiy, texnologik va pedagogik o‘zgarishlarni oldindan ko‘ra olish qobiliyatiga ega mutaxassislarni tayyorlashni talab etmoqda. Shu jihatdan forsayt kompetensiyasi pedagogning kasbiy kompetensiyalar tizimida muhim o‘rin egallaydi.[1]

Forsayt tushunchasi dastlab strategik boshqaruv va innovatsion rivojlanish sohalarida qo‘llanilgan bo‘lsa-da, keyinchalik u ta’lim tizimida ham keng qo‘llanila boshladi. Zamonaviy ilmiy qarashlarga ko‘ra, forsayt bu - turli ehtimoliy kelajak variantlarini tahlil qilish, prognozlash va strategik qarorlar qabul qilishga xizmat qiluvchi ilmiy-uslubiy yondashuvdir.

Pedagogik ta’limda forsayt kompetensiyasining dolzarbligi quyidagi omillar bilan belgilanadi:

ta’lim mazmunining tez yangilanib borishi
raqamli pedagogikaning rivojlanishi
ta’limda innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi
o‘qituvchining strategik va kreativ fikrlashiga bo‘lgan ehtiyojning ortishi

Shu sababli, bo‘lajak pedagoglarda forsayt kompetensiyasini rivojlantirishning nazariy asoslarini o‘rganish pedagogika fanining dolzarb ilmiy muammolaridan biridir.

Adabiyot tahlili va metodologiyasi

Ilmiy manbalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, forsayt kompetensiyasi tushunchasi turli ilmiy yo‘nalishlarda turlicha talqin etiladi. Ba’zi tadqiqotchilar uni strategik rejalashtirish vositasi sifatida, boshqalari esa kelajakni boshqarish kompetensiyasi sifatida izohlaydi.

Futures studies sohasidagi ilmiy ishlarda forsayt uch darajada ko‘rib chiqiladi:

bilish faoliyati sifatida
ijtimoiy jarayon sifatida
strategik qaror qabul qilish vositasi sifatida

Pedagogika sohasida olib borilgan tadqiqotlarda esa forsayt kompetensiyasi:

kelajakdagi kasbiy vaziyatlarni oldindan ko‘ra olish
ta’lim jarayonini istiqbolga yo‘naltirib rejalashtirish

innovatsion pedagogik texnologiyalarni prognoz asosida tanlash kabi qobiliyatlarni o‘z ichiga olishi ta’kidlangan.

Mahalliy tadqiqotlarda forsayt kompetensiyasi pedagogning:

analitik fikrlashi
kreativ yondashuvi
strategik qaror qabul qilish qobiliyati

bilan uzviy bog‘liqligi qayd etilgan.

Shuningdek, kompetensiyaviy yondashuv nazariyasi (Boyatzis, Raven, Zimnyaya va boshqalar) asosida kompetensiya shaxsning bilim, ko‘nikma va qadriyatlar tizimidan iborat integral sifat sifatida talqin qilinadi. Bu yondashuv forsayt kompetensiyasining tuzilmasini ilmiy asoslashda metodologik poydevor bo‘lib xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqotda quyidagi ilmiy metodlardan foydalanildi:

[1] Hasanova S.H. Ta’lim tizimida forsayt kompetentligining vujudga kelishi. 6-9 b

ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish
taqqoshlash va umumlashtirish
tizimli yondashuv
kompetensiyaviy yondashuv asosida modellash
Tadqiqot obyekti – bo‘lajak pedagoglarni kasbiy tayyorlash jarayoni.
Tadqiqot predmeti – pedagogik ta’lim tizimida forsayt kompetensiyasini shakllantirishning nazariy asoslari.

Natijalar

Tadqiqot natijasida forsayt kompetensiyasining quyidagi tarkibiy tuzilmasi aniqlandi:
1. Kognitiv komponent
kelajakni prognozlash nazariyasi
ijtimoiy va pedagogik tendensiyalarni tahlil qilish bilimlari
2. Operatsion komponent
scenario tuzish
strategik rejalashtirish
innovatsiyalarni bashorat qilish
3. Aksiologik komponent
kelajak uchun mas’uliyat
kasbiy refleksiya
innovatsion qadriyatlarga ochiqlik
4. Shaxsiy komponent
kreativ fikrlash
moslashuvchanlik
tashabbuskorlik
Shuningdek, forsayt kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik shartlari aniqlashtirildi:
muammoli va loyiha asosidagi o‘qitish
ta’limda scenario va modellashtirish metodlaridan foydalanish
fanlararo integratsiya

Muhokama

Natijalar shuni ko‘rsatdiki, forsayt kompetensiyasi an’anaviy pedagogik kompetensiyalardan farqli ravishda kelajakni boshqarishga yo‘naltirilgan bo‘lib, u pedagogning innovatsion faoliyatga tayyorligini belgilaydi.

Tadqiqot natijalari xalqaro ilmiy ishlarda qayd etilgan “futures literacy” konsepsiyasi bilan hamohang bo‘lib, unda kelajak haqida ongli fikrlash shaxsning muhim akademik kompetensiyasi sifatida qaraladi.

Forsayt kompetensiyasi rivojlangan pedagog:
o‘quvchilarni kelajak kasblariga tayyorlay oladi
ta’lim mazmunini strategik rejalashtira oladi
innovatsion pedagogik texnologiyalarni tez moslashtira oladi

Xulosa

Tadqiqot natijalariga asoslanib quyidagi xulosalarga kelindi: Forsayt kompetensiyasi pedagogning kasbiy kompetensiyalari tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. U strategik fikrlash, prognozlash va innovatsion faoliyatni o‘zida mujassamlashtirgan integrativ sifatdir.

Bo‘lajak pedagoglarda ushbu kompetensiyani shakllantirish pedagogik ta’lim mazmunini yangilashni talab etadi.

Amaliy takliflar

pedagogik OTMlarda “Foresight va ta’lim strategiyasi” modullarini joriy etish

o‘quv jarayonida scenario metodini qo‘llash

pedagogik amaliyotga kelajak kasblari tahlilini kiritish

Forsayt kompetensiyasining pedagogik tuzilmasi to‘rt komponent asosida tizimlashtirildi. Bo‘lajak pedagoglarni tayyorlashda forsayt texnologiyalarini qo‘llash modeli taklif etildi. Pedagogik ta’lim jarayonida forsayt yondashuvining integrativ funksiyasi asoslab berildi.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Sh.M. Mirziyoyev. “Yangi Ozbekistonda erkin va farovon yashaylik”. – T.: “O‘zbekiston”, 2023.- 37 b.
2. Sh.M. Mirziyoyev. “Yangi O’zbekiston strategiyasi”, Toshkent: O’zbekiston, 2021, 47-bet
3. Sh.M. Mirziyoyev. ”Erkin va faravon, demokratik O‘zbekiston Davlatini birgalikda barpo etamiz”. “O‘zbekiston” Toshkent – 2016. 14 b.
4. Zimnyaya I.A. Klyuchevie kompetensii – novaya paradigma rezultata sovremennogo obrazovaniya. // Kompetensii v obrazovanii: opit proektirovaniya: sb. nauch. tr. / Pod red. A.V. Xutorskogo. M.: INEK, 2007. – 286 s.
5. Panfilova V.M., Panfilov A.N., Gazizova A.I. Formirovanie for-sayt-kompetensii budushego uchitelya // Sovremennie naukoemkie texnologii. –2019. –№7. –S.210-214; URL:https://top-technologies.ru/ru/article/view? id=37615
6. Raximova D.O. Forsayt menejment fanini o’qitish metodikasi. O’quv qo’llanma. Qarshi “Intellekt” nashriyoti. 2022. -122 b.
7. A.A.Sotbarov “The role of pedagogical technologies in creating a modern educational environment” «Science and innovation» 2023 y 212-214 b
8. Hasanova S.H. Ta’lim tizimida forsayt kompetentligining vujudga kelishi. 6-9 b